

UDK 811.163.42'373.231
Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 20. VI. 2007.
Prihvaćen za tisak 17. X. 2007.

Domagoj Vidović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

PRILOG PROUČAVANJU ODRAZA SVETAČKOG IMENA *JURAJ* U HRVATSKOJ ANTROPONIMIJI

U ovome se radu pokušava dati pregled mnogobrojnih i raznolikih odraza svetačkog imena Juraj u hrvatskome antroponimijskom sustavu s osobitim naglaskom na područje Zažablja (prostora između rječice Misline, istočno od Metkovića, i zapadnih granica nekadašnje Dubrovačke Republike, a danas općine Dubrovačko primorje, te prostora od Hrasna na sjeveru do Neuma na jugu) i Popova (jugozapadne Hercegovine). Na temelju odabrane literature i autorova terenskog istraživanja nastoje se iznijeti i neke izvanjezične (poglavito povijesne i sociolingvističke) činjenice koje su uzrok takvu stanju.

1. Uvod

Rijetko je koje osobno ime u kontinuitetu tako često i obilno potvrđeno u hrvatskoj antroponimiji kao što je slučaj s osobnim imenom *Juraj* i njegovim izvedenicama. U svojem je temeljnome liku ime *Juraj* potvrđeno davne 1086. (*Juray setnico*)¹, a još ranije (1059.) potvrđen je lik *Jurana* (*Jurana iuppano de Sidraga*)². Lik *Đurbđb*³ (od kojega je i nastalo mlađe *Đurađ*) potvrđen je na južnoslavenskim prostorima nešto kasnije (1254.)⁴. Spomenuti likovi nastali su prema grčkome imenu *Geórgios*, a u hrvatski su antroponimijski sustav ušli zbog štovanja kršćanskog mučenika svetog Jurja.

Sveti Juraj rođen je u Kapadociji u 3. st. Prema legendi se kao mladi časnik suprotstavio Dioklecijanovoj odluci o progonu kršćana. Zbog toga mu je

¹ ARj IV: 687.

² ARj IV: 688.

³ ARj III: 18.

⁴ ARj III: 13.

odrubljen glava u Diospolu u Lidiji nakon što je u više navrata zvjerski mučen. Već u 4. st. posvećene su mu neke crkve u Siriji, Mezopotamiji i Egiptu, najvjerojatnije i u Solunu, dok mu je u Carigradu crkvu podigao sam car Konstantin. Papa Gelasije 495. spominje apokrifna *Djela svetog Jurja* uz napomenu da sveti Juraj pripada među svece o kojima puk govori, ali čija su djela poznata samo Bogu. U Francuskoj je širenju štovanja toga sveca ponajviše pridonio biskup German u 6. st., a u Engleskoj (u 8. st.) Arkulpo i Adamnan. Upravo je u Engleskoj sveti Juraj postao zaštitnikom vojnika za vrijeme križarskih ratova. Na to je ponajviše utjecala legenda o svetome Jurju i zmaju, kojemu je trebala biti žrtvovana kći kralja grada Silena u Libiji⁵. Nakon što je sv. Juraj zmaju odsjekao glavu, cijeli se grad obratio na kršćanstvo.⁶ U toj je legendi (zapisanoj u 13. st. u djelu *Legenda Aurea*) sveti Juraj opisan kao neustrašivi vitez i širitelj kršćanstva. Upravo su križari raširili njegovo štovanje po čitavome zapadnom kršćanskom svijetu.⁷

Štovanje je pak svetog Jurja i u Hrvatskoj zabilježeno vrlo rano. Romansko je stanovništvo u Dalmaciji toga sveca, u skladu s legendom o njegovu protivljenju caru Dioklecijanu, zacijelo držalo svojim autohtonim svecem⁸ (usp. Cicarelli 1982: 58–59) da bi, nakon doseljenja Hrvata, štovanje svetog Jurja, u nekim hrvatskim krajevima, zamijenilo kult slavenskoga poganskoga boga Peruna.

Sveti se Juraj zarana počeo štovati i na području Zažablja i Popova. Tome su svecu posvećene crkve sv. Jure u Hrasnu⁹, Brestici i Dubljanima te grobljanska crkva sv. Jure u Trnčini.¹⁰ Đurđevdan kao krsnu slavu (23. travnja) slave katoličke obitelji *Màslāc* i *Njávro*.¹¹

⁵ U Vidonjama postoji i kraća priča o svetome Juri koji je, vodeći kraljevu *ščēr*, zmaju govorio: *Pokřsti se, krālju od Širene./ I ōstavi bđgove hñmbenē!./ Pōznāj krřpost Bđga vđlikōga./ A ōstavi Akarōna svōga/ Nē bi li ti na pomōci bjo prāvī Bōg/ Ī svakōga te zlā izbavio.* Uhvatio je Jure zmaja za usta i odveo kraljevu kćer i zmaja pred kralja u selo. Kad je to kralj vidio, odmah se obratio. (Ispripovjedila Anđa Vidović, Vidonje 1921. – Metković 2006.)

⁶ Po mišljenju nekih autora zmaj je alegorija za tiranina *Dioklecijana* ili prokonzula *Dacijana*, koji je nazivan *ho bythios drakon*.

⁷ Povijesne podatke i legende o životu svetog Jurja donosim prema Delehaye (1907. i 1961.), Vetter (1896.), Zaninović te iz mrežne *Katoličke enciklopedije* (vidi literaturu).

⁸ O tome nam svjedoče toponimi *Sučurac*, *Sučuraj*, *Suđurađ*, *Svičurac* i sl., ali i toponimi kao što je *Žuranj* kod Čitluka.

⁹ Zanimljivo je da je u spomenutim mjestima *Jure* isključivo ime sveca, a *Duro*/*Dure* osobno ime.

¹⁰ Zahvaljujem Stanislavu Vukorepu i Ivici Puljiću na mnogim vrijednim etnološkim i povijesnim podacima.

¹¹ Đurđevdan slave i mnogi pravoslavci iz tih krajeva, pa tako i stariji rodovi iz sela Glušci kod Metkovića: *Bōjbaša* i *Pūcār*. Za Đurđevdan se u Hutovu preporučivao uranak. Govorilo se da Đurđevdan ne nosi ništa zeleno nego crn trn i u njemu zmiju. S Đurđevdanom je po pučkome vjerovanju završavala zima. (Puljić 1994: 381)

1.1. Štovanje sv. Jurja u svjetlu prožimanja kršćanstva i slavenske mitologije

Na ovim je prostorima posebno zanimljiv odnos toponima motiviranih svetačkim imenima *Juraj*, *Ilija* i *Vid* čije je štovanje dijelom i rezultat prožimanja kršćanstva i još živoga hrvatskog poganskog vjerovanja. Spomen na rane hrvatsko-romanske vjerske i jezične kontakte uočavan je u toponimima tvorenim dalmatskim pridjevom *san(c)tu(s)*. U literaturi se na južnodalmatinskome području navode toponimi *Suđurađ* (na Lastovu i Šipanu) te *Suđurac* (na Mljetu) motivirani likom *Dur(a)đ* (Šimunović 2005: 126).

Od toponima starijega postanja motiviranih spomenutim svetačkim imenom na istočnoneretvanskome i donjohercegovnačkome prostoru izdvaja se i *Đurđeva glàvica* u *Ràičevōj Brèstici* kod Neuma.¹² Štovanje je svetoga Jurja na nekim hrvatskim područjima nadomještalo štovanje Peruna Gromovnika¹³, a u krajevima istočno od Neretve (u Crvenoj Hrvatskoj) češće je Perunov kult zamjenjivan štovanjem svetog Ilije. Čini se da se ta dva kulta na ovim prostorima (a poglavito u neumskome zaleđu) prožimlju.¹⁴ O tome živo govori činjenica da se sjeveroistočna padina planine *Žàba*, čiji vrh *Ìlija*¹⁵ dominira istočnoneretvanskim krajem i neumskim zaleđem, zove *Sutìlija* (‘sanctus Elias’) te da je podno spomenute padine smješten zaselak *Pòdžablje* ili *Podtrèškavice*¹⁶ (< *trèskъ¹⁷; grom). Napogled spomenutom zaseoku nalazi se brdašce *Pòdsvid* motivirano imenom svetog Vida u čije se štovanje pretočio i kult slavenskoga boga *Svantevida*. Sjeveroistočno od *Podtrèškavicā* nalazi se staro hrvatsko naselje *Drijèn*, na samoj granici Hercegovine i Dalmacije. Iznad njega nalazimo brda *Trèškavac* i, s dalmatinske strane, *Sùsvid* (‘sanctus Vitus’). Treći se toponim tvoren dalmatskim pridjevom *san(c)tu(s)* nalazi u Dubljanima u Popovu. Kao ni gradački *Sutìlija* i drijenski *Sùsvid*, ni dupski *Satùlija* nije bio donedavno zabilježen u onomastičkoj literaturi.¹⁸ Podno *Sutìlije* nalazi se pravoslavna crkva sv. Đorđa koja je još u 17. st. bila katolička i posvećena svetomu

¹² Na *Đurđevoj glavici* po svemu se sudeći nalazila kasnoantička crkva na čijim je temeljima najvjerojatnije izgrađena srednjovjekovna crkva sv. Jurja (Puljić 1995: 25).

¹³ Više o tome u Škopalj 1970. (vidi popis literature).

¹⁴ Jurjeva borba sa zmajem usporediva je s Perunovom borbom s Velesom (neki s imenom toga božanstva povezuju oronim *Vèlèž*) kojega Gromovnik udara gromom (Katičić 1998: 305–306).

¹⁵ Po predaji i po ostacima suhozida vjeruje se da je ondje također postojala crkva.

¹⁶ Upravo sa silaznim naglaskom!

¹⁷ Odrazi su Gromovnikova kulta i toponimi tvoreni od apelativa *grom* kao što je *Gròmova glàvica* (Vidonje, Metković).

¹⁸ Oronimi *Sutìlija* i *Satùlija* zabilježeni su u D. Vidović 2006: 64, a samo je *Sùsvid* zabilježen u *Yugoslavia. Index Gazetteer. Showing Place-names on 1:100.000. Map Series, I-VII, s.v. Sa svetačkim imenom Vid* neki povezuju i ojkonom *Svitava* u Donjemu Hrasnu.

Juri.¹⁹ Nastavak se poganskih kultova nazire i u štovanju sv. Mihovila (o čemu svjedoče toponim *Svētī Mihājlo* u gradačkome zaseoku *Dùbravica* te toponim *Miholjā crkva*²⁰ u Zavali; sv. Mihovil je, uostalom, zaštitnik Trebinjsko-mrkanke biskupije), sv. Petke u Zavali²¹ (predio na kojem se crkva nalazila nazivlje se *Pětkovica*), pučki se naziv „Ognjena Marija“ povezuje s kultom slavenske božice Ognjene (Puljić 1988: 48)²², a moguće je i da se krije u toponimu *Mōra* (teško pristupačan klanac na sjevernoj strani Gradačkoga polja koji bi mogao biti motiviran imenom slavenske poganske božice zime i smrti Morane)²³. Mitološka važnost duba²⁴ (svetoga stabla) i dubrave (svetoga gaja) opstala je pak u narodnom sjećanju i običajima. Toponimi pak *Trebinja* (selo u Popovu; usp. **trěba* ‘žrtva’ i **trěbišt’* e ‘mjesto na kojem se prinosi žrtva’; Šimunović 2004: 194), *Vilènica* i *Vilinjē plōčće*²⁵ (toponimi na planini Žabi) te *Vilīšte* (često u Popovu) također su vjerojatno prežitci slavenske mitologije.²⁶

Među toponimima motiviranim imenima *Juraj* i *Dur(a)đ* te njihovim izvedenicama svakako nam valja izdvojiti i makrotoponim *Žūrovići* (< Žuro [< Žuran] < grč. Geórgios), koji se odnosi na šire područje u Trebinjskoj šumi i Lugu,

¹⁹ Detaljno o tome u Krešić 2006: 446.

²⁰ Riječ je o crkvi nepoznate starosti od čijih je kamenova, po mjesnoj predaji, izgrađena *Kādijevica kula* u istome selu (Filipović, Mićević 1959: 149).

²¹ Ranosrednjovjekovna crkva na tome mjestu bila je (Basler 1988: 32) posvećena sv. Petru (o tome svjedoči dokument iz 1525. koji govori da je fra Ksisto iz Slanoga u crkvi sv. Petra na Petrovdan 1525. slavio sv. misu pred mnoštvom naroda; usp. Matijić, Pavlović 2006: 200), ali je narod, vjerojatno pod utjecajem štovanja sv. Petke/Paraskeve, „u koju se pretvorila božica Mokoš“ (Katičić 1998: 308), oduvijek zvao *Petkovicom*. Možda se i ojkonom *Mikušina* u Ravnom također može povezati s imenom spomenute slavenske božice (usp. *Mokōšica*).

²² U Popovu postoji uzrečica: *Gromom bje Gromovnik Ilija, vatrom pali Ognjena Marija, pomaže im sveti Pantelija* (Krište 2007: 323).

²³ Postoji i visoravan *Mōrine* nedaleko od Nevesinja gdje je dio Zažabaca odlazio sa stokom na ljetnu ispašu. I taj je toponim vjerojatno ostatak hrvatskih pretkršćanskih vjerovanja. Na toj je visoravni za vrijeme jakih vjetrova i snjegova bilo lako zalutati, a događalo se i da pastiri ondje umru od hladnoće.

²⁴ Seoski zborovi *pod dubòvima* održavali su se u teškim vremenima za mjesni puk u Zažablju i Popovu sve do Drugoga svjetskog rata!

²⁵ Upravo su priče o vilama najživlji ostatci pretkršćanskih slavenskih vjerovanja. Po pučkome je vjerovanju između Žabe i Veleža postojalo uže, pričvršćeno čeličnim alkama, s pomoću kojega su vile prelazile sa Žabe na Velež i obrnuto. Vile su pozitivna bića za razliku od *stuha* koje stvaraju kovitlace i vremenske neprilike. U Popovu se pak vjeruje da su vile živjele u *Bilīnōj pēčini* poviše Češljara (zaseoka sela Zavala) i da su se prestale pokazivati zbog bezakonja koja su ljudi počeli počinjati. Usp. Marijanović 2004: 65–67.

²⁶ O prožimanju bi se kršćanstva i slavenske mitologije na ovim prostorima moglo reći mnogo više, ali kako bi to tražilo dodatno istraživanje i kako to nije tema ovoga rada, iznio sam samo rezultate do kojih sam došao za vrijeme vlastita istraživanja i iz meni dostupne literature (poglavito iz Katičić 1998).

te ojkonom *Kalađurđevići* (hrvatsko selo na području Žurovića), motiviran imenom *Kalađurđ* (grč. kalós ‘lijep’ + Đurđ)²⁷.

2. Odrazi svetačkog imena Juraj u hrvatskome antroponimijskom sustavu

U stručnoj se literaturi obično navodi nekoliko izvora posuđivanja, a potom i prilagođivanja svetačkog imena Juraj. Obično se tvrdi da je ime *Juraj* nastalo od grčkog imena *Geórgios* posredstvom latinskog lika *Georgius*, u kojemu se romansko **ge*, **gy* odrazilo kao *j* (Šimunović 2006: 189). Prvi se *Juraj* (*Juray setnico*) u Hrvata spominje davne 1086. Još ranije (1059.) nalazimo izvedeni lik toga imena *Jurana* (*Jurana iuppano de Sidraga*), žensko ime *Jurica* nahodimo u Zagrebu u 13. st., a nedaleko od Mostara hibridno žensko ime *Jurislava*²⁸ (*Jurislava de Vecerich*) 1280. (P. Anđelić 1999: 163), muško ime *Juriš* (*Jurišb vlastelin Matije, bana bosanskoga*) 1240., *Jurko* (*Jurьko*) 1243., *Jure* (*Jure de Rama*) davne 1323., *Juranić* 1388., *Jurić* 1433., *Jurin* 1487. itd.²⁹ Osobno ime *Juraj* i njegove izvedenice u literaturi se obično navode kao „zapadna varijanta imena“ te se obično vežu uz katoličanstvo, iako je među Slavenima, osim kod Hrvata, Slovenaca (*Jurij*), Poljaka (*Jerzy*), Slovaka (*Juraj*, *Jura*, *Juro*, *Jurik*, *Jur* pored *Đuro*, *Đurko*, *Dzuro*) i Čeha (*Jiří*), sličan lik (lik s *j*) zabilježen i kod pravoslavnih Rusa (*Юпуѣ*, *Юпеѣ*). Ivan Popović hrvatski i slovački lik *Juraj* te ruski lik *Юпеѣ* izvodi od **Jurьjb*, dok češko *Jiří*, poljsko *Jerzy*, slovensko *Jurij* i ruski lik *Юпуѣ* izvodi od **Jurjb* (Popović 1958: 96–97). U Srbiji u ranijim razdobljima nema antroponima motiviranih različitim likovima osobnoga imena *Juraj*³⁰, ali ih ima ponešto u Crnoj Gori, i to ne samo u Boki (gdje se to očekuje), nego i u okolici Podgorice, Nikšića te u Pljevljima (u Podgorici nalazimo prezimena *Juretić* i *Jurilj*, u Nikšiću *Jurčević*, a u Pljevljima *Jurak*, što i nije čudno ako u obzir uzmemo činjenicu da je Crna Gora u srednjemu vijeku bila

²⁷ Transonimizacijom od antroponima tvorenoga grčkim prijedlogom kalós ‘lijep’ nastao je i ojkonom *Kolòjānj* (grč. kalós ‘lijep’ + Jan) u Donjem Hrasnu. Osobna imena bizantskoga podrijetla *Kalojan* i *Kalađur(a)đ* potvrđena su u *Dečanskim hrisovuljama* u 14. st. (Grković 1983: 182), a ime *Caloianni* zabilježeno je još u *Supetarskome kartularu* 1176. (SK: 265). U grčkome su antroponimijskom sustavu i danas živa osobna imena *Kalogiannis* i *Kalogiorgios*.

²⁸ Muško ime Jurislav bilježi Skok u 15. st. (Sk I: 560).

²⁹ Ako nije drukčije navedeno, prve potvrde navedenih imena donosim iz ARj, sv. IV., str. 687–692.

³⁰ Ne nahodimo ih primjerice ni u *Dečanskim hrisovuljama*, a u srpskome antroponimijskome sustavu gotovo da ih uopće nema. Napominjem također da u članku razlikujem svetačko ime *Juraj* (od kojega su nastala osobna imena *Juraj* i *Đur[a]đ*) od osobnog imena *Juraj* (kao jednome od likova svetačkoga imena koje također ima svoje izvedenice).

većinom katolička³¹). Postoje i tumačenja da je ime *Uroš* nastalo od *Juroš*, također inačice imena *Juraj*. (Ime je *Uroš* potvrđeno kod Hrvata još u 13. st., prije negoli u Srba, a danas u Banićima, Lovornu i Šumetu, u dubrovačkome kraju, postoji prezime nastalo transnimizacijom od osobnog imena.)³²

Latinskoga su podrijetla i dalmatska imena *Girgi* (*Girgi de Tugari*) i *Gurgi* (*Gurgi, sin Berivojev*) potvrđena u dokumentima iz 11. i 12. st. nastala, po tumačenju Petra Skoka, od genitivnog lika latinskog imena *Georgius* (*Georgi*).³³

Romansko se **ge*, **gy* moglo odraziti i kao *z*, *ž* ili *dž*. Tako su od lat. *Georgius* nastala osobna imena *Zore*, *Žorž*, *Žuran* (*Žuro*), *Žurgo* ili *Džore*. Ta su imena dalmatska i zaživjela su zarana uglavnom na dubrovačkome i zadarskom području, a vrlo rane potvrde bilježimo i u Poljicima u kojima se u *Supetarskome kartularu* spominju Tripunov sin *Zurra*, svjedok kralja Slavca te zlatar *Zurra*, *bratučed Grupčev*.³⁴ U Pučišćima na otoku Braču bilježim i danas osobni nadimak *Zūra* (riječ je o skraćenoj nadimačkoj tvorbi).³⁵ Ime je *Džore* zabilježeno u Dubrovniku od 14. st.³⁶ *Đorko Maznik* svjedok je na dubrovačkome sudu 1409. (Jireček 1892: 54–55) Godine 1304. spominje se pak Dubrovčanin *Nikolica*, *nećak Žurgo(vb)* (Jireček 1892: 23), a u dijelu oporuke Sandalja Hranića Kosače iz 1413. *Zorči Iuraseuich*, *vaiuoda del signor Balsa*, *et el fiuolo de Zorči Jurassin* kao mještanim Paštrovića, nedaleko od Budve, gdje 1413. gospodar Zete Balša osniva samostan sv. Nikole (Jireček 1892: 65–66). Od spomenutih likova valja lučiti osobna imena *Zore* i *Zoran* nastala prema venecijanskom liku *Zorzi*. Romanskoga je podrijetla i ime *Jorga* koje je transnimizacijom prešlo u prezime pravoslavnoga stanovništva (najvjerojatnije vlaškoga podrijetla³⁷) u okolici Kostajnice.

Kod imena je *Đeordije* (potvrđeno u 13. st.), *Đeordic*, *Đorđe*, *Đorđević*, *Đorđo*³⁸ i sl. grčko **ge* dalo *đ*. Daljnjom prilagodbom *ō* u *u* nastala su ime-

³¹ Montenegrin Ethnic Association of Australia: <http://www.montenegro.org.au/J.html>, 15. travnja 2007.

³² *Usp.* Šimunović 2006: 188–189.

³³ SK: 264–265. Ime *Girgi* zabilježeno je i kao *Gingi* (SK: 161).

³⁴ SK: 264.

³⁵ Nosi ga *Zōran Etērović Kalajūrē* (rođen 1984.). Ime *Zōran* na Braču je počesto istoznačno imenu *Jūrē* (vjerojatno je došlo do kontaminacije staroga slavenskog imena *Zoran* s venecijanskim likom *Zorzi*). Zanimljiv je i hibridni lik obiteljskog nadimka *Kalajūrē* (grč. kalós ‘lijep’ + Jure). Tako se u imenskoj formuli jedne osobe nalaze čak tri različita odraza imena *Juraj* (osobno ime *Zoran*, obiteljski nadimak *Kalajure* i osobni nadimak *Zura*).

³⁶ Sk I: 560.

³⁷ Isto prezime postoji i danas kod Rumunja.

³⁸ Kod Srba su (u *Dečanskoj hrisovulji*) u 14. st. potvrđena imena *Đeordī*, *Đeordic*, *Đorđ*, *Đorđije*, *Đoričević*, *Đura*, *Đuraš*, *Đurđević*, *Đurđic*, *Đuren*, *Đurica*, *Đurišević*, *Đurko*, *Đuroje*, *Đurojević*, *Đurša*, *Đurđ* i *Đurēn* (Grković 1983: 179–180).

na *Đurd* (*Đurbđb*), koje je zabilježeno 1254., *Đurko* (*Đurbko*) 1348., *Đurica* 1368., *Đuraš* u 14. st., *Đurađ* 1413. (u Konavlima 1420.), hibridno ime *Đurosav* 1475. itd.³⁹ Skupina se imena kod kojih se grčko **ge* odrazilo kao *đ* obično, posve pogrešno, povezuje isključivo s pravoslavnim stanovništvom. I dok bi se to i moglo razumjeti za prvu podskupinu tih imena (dakle, imena nastala bez prilagodbe *ō > u*; npr. *Đeordije*) jer su ona vrlo rijetka kod Hrvata, druga je podskupina ovih imena (imena s prilagodbom *ō > u* kao što su *Đure*, *Đuro* i sl.) vrlo česta i kod Hrvata. Konstantin Jireček govori o nizu dalmatinskih svetaca čiji su se kultovi u srednjem vijeku proširili „posredstvom vizantinskog pravoslavlja.“ (Popović 1958: 77) Jedan bi od tih kultova, po Jirečekovu mišljenju, bio i kult svetoga Vlaha, sveca koji se u Dubrovniku štuje od druge polovice 10. st., dakle gotovo stotinu godina prije Crkvenoga raskola. Na drugome pak mjestu Jireček iznosi podatak da su latinski svećenici doprli duboko u Srbiju, gdje su podigli crkvu sv. Petra u Rasu te da su mnogi crkveni nazivi (oltar, kum, poganin i sl.) u Srpskoj pravoslavnoj crkvi latinski (Jireček, Radonić 1981: 98)⁴⁰. Već je i iz ove dvije proturječne Jirečekove tvrdnje razvidno da određivanje vjerske i narodnosne pripadnosti na temelju imena svetaca i crkvenog nazivlja nije tako jednostavno kako se kadšto želi prikazati. Iako je latinski utjecaj izraženiji kod katolika, to nipošto ne znači da se sveci kršćanskoga Istoka nisu štovali i kod današnjih katolika, prije i poslije Raskola. Uostalom i glagoljaška je tradicija (sv. Ćiril i Metod bili su Bizantinci) pridonijela širenju kultova svetaca kršćanskoga Istoka te prodiranju grčkih imena u hrvatski antroponimijski sustav. Imena *Đuro* (*Giuro*) i *Đurko* (*Giurko*) zabilježena su, uz imena *Jure* i *Jureška* (*Jurescia*), i kod Hrvata u Moliseu u 15. i 16. st. (Šimunović 1987: 446), na Braču⁴¹ i na Vrgadi⁴², a ime *Đurd* zabilježeno je vrlo rano u sjevernim (kajkavskim) hrvatskim krajevima (gradić Đurđevac u Podravini prvi put se spominje davne 1267.⁴³), na prostorima gdje o utjecaju pravoslavlja nikako ne možemo govoriti. Valja pripomenuti da su likovi *Đorđo/Đorđić* i *Đordo/Đordan* kod Hrvata mogli lako nastati i u novije vrijeme od talijanskoga imena *Giorgio* odnosno *Giordano*.⁴⁴

³⁹ Ako nije drukčije navedeno, potvrde donosim prema ARj, sv. 3., 13–17.

⁴⁰ Zahvaljujem don Ivici Puljiću što me upozorio na tu vrlo važnu činjenicu.

⁴¹ Na Braču su zabilježena osobna imena *Jūro* i *Đūro*. Vjerojatno je potonje osobno ime nastalo pod štokavskim utjecajem.

⁴² *Usp.* Jurišić 1973: 54.

⁴³ Takav je odraz **d* posve očekivan u istočnim kajkavskim govorima (usp. Lončarić 1996: 88–89). Prezime *Đuran* zabilježeno je u Trnovcu u Međimurju 1651., gdje su zabilježena i prezimena *Đuran*, *Đuranec*, *Đuranić*, *Đurdek*, *Đurkin* i *Đurnić* (Frančić 2002: 235–237).

⁴⁴ Oba su slučaja zabilježena u Konavlima, a zbog sličnosti nekih likova osobnih imena *Juraj* i *Jordan* katkad je teško odgonetnuti kojim je imenom motiviran neki antroponim (npr. prezimena *Jordana* i *Jurdana*).

Posebno su zanimljiva imena tvorena grčkim pridjevom kalós ‘lijep’. Imena *Kalođurđ* (‘lijepi Đurđ’) i *Kalojan* (‘lijepi Ivan’) nalazimo kod Srba u *Dečanskim hrisovuljama*. Po mišljenju su Milice Grković ta imena grčkoga podrijetla u srpski sustav osobnih imena „pre došla na neki drugi način, a ne crkvenim uticajem.“ (Grković 1983: 90) Petar Skok ta imena nazivlje bizantskima i u *Su-petarskome kartularu* nalazi 1176. potvrđeno ime *Caloianni*⁴⁵, ime romanskoga starosjedioca, oca Splitsanina Nikole. Ime pak *Kalođurađ* (*Kalođurađ Đurašević*) nahodimo u Kotoru 1454.⁴⁶ U Kotoru je 1413. zabilježen i priimak *Caloiurgij* (*Stephano Caloiurgij, canzelario slavo*; Jireček 1892: 67–68), a odraze negdašnjega bizantskog imena nalazimo i u priimcima kao što su *Kalojurjević* (u 14. st. u Dubrovniku spominje se *Aleksije Kalojurjević*; Sivrić 2003: 81), *Kalađurđević* (o kojemu će više biti riječi kasnije) te u obiteljskome nadimku *Kalajūrē* u Pučišćima na otoku Braču.

U hrvatskome je antroponimijskom sustavu zabilježeno i prezime *Derđa* (*Gjergja*), nastalo transonimizacijom od lika *Derđ* (alb. ‘Juraj’), a valjalo bi istražiti i moguće odraze mađarskog imena *György* u sjevernim hrvatskim krajevima.

Osobna imena (i prezimena izvedena od njih transonimizacijom) nastala po klasičnome grčkom uzoru u hrvatskome su antroponimijskom sustavu vrlo rijetka i nastala su obično pod crkvenim utjecajem uglavnom u pravoslavaca (u Hrvatskoj bilježimo prezimena *Georgijević*, *Georgijev*, *Georgijevski*).

Ovakvo je obilje odraza toga svetačkog imena dovelo do mnogih ispreplitanja kako samih likova osobnoga imena *Juraj*, tako i do kontaminacije s drugim, likom sličnim, imenima. Tako je primjerice u Konavlima prezime *Đurinić* zarana zabilježeno i kao *Jurinić*, a prezime je dubrovačke vlasteoske obitelji *Duretić* u 15. st. zabilježeno i kao *Žurgović* (*Žurgo*, usp. *Žuran*).⁴⁷ Na Braču je pak došlo do kontaminacije likova staroga slavenskoga imena *Zoran* i venecijanskoga imena *Zorzi* (<*Georgius*). Dodatnoj zbunjenosti pridonose i različita grafijska rješenja u zapisivanju pojedinih likova navedenih imena. Nadalje, čak se i u srednjovjekovnome grčkom **ge* uglavnom odrazilo kao *j* (osim u Epiru gdje se odrazilo kao *đ*), pa je, u kasnijim fazama, katkad teško odgonetnuti i je li određeni lik toga imena posuđen izravno ili posredno (preko latinskoga ili kojega romanskoga jezika) iz grčkoga.⁴⁸ Kako se u antroponimiji zrcale i jezične crte po-

⁴⁵ SK: 264–265.

⁴⁶ Sk I: 559.

⁴⁷ ARj III: 13. Možda upravo u liku *Žurgo* valja tražiti etimologiju prezimena *Sorgo/Sorkočević*.

⁴⁸ Na ovome vrlo vrijednom podatku i podacima o grčkome antroponimijskom sustavu zahvaljujem kolegi Martinu Muheku.

jedinih govora, vjerojatno je kao odraz velikih migracijskih kretanja nakon turskih osvajanja nastao hibridni lik *Jurađ* zabilježen u 16. st.⁴⁹ Upravo na temelju odraza u toponimiji i hibridnih likova Ivan Popović dopušta mogućnost da je ime *Juraj* nastalo kontaminacijom između zapadnoga lika **Jurij* i istočnoga **Durađ* (Popović 1958: 96). S gledišta pak vanjske povijesti jezika zanimljiva je činjenica da Tomo Maretić u *Hrvatskome ili srpskom jezičnom savjetniku* preporuča čak da se provincijalizam *Juraj* zamijeni s prikladnijim *Durađ* (Maretić 1924: 40). Zbog mnoštva odraza ovoga svetačkog imena sve su mogućnosti otvorene, a problemi u ovome radu tek naznačeni, nikako riješeni, s ciljem da potaknu nova istraživanja.

3. Odrizi svetačkoga imena *Juraj* u zažapsko-popovskoj mikroregiji

Osvrnimo se sada na zastupljenost osobnih imena *Juraj* i *Đur(a)đ* i njihovih inačica u antroponimijskome sustavu Zažablja i Popova. Zbog nedostatka povijesnih izvora s toga područja za rekonstrukciju njegova antroponimijskog sustava poslužiti će se i podacima iz Konavala i ijekavskoga dijela Pelješca.

U Konavlima je 1428. zabilježeno osobno ime *Juras*, 1465. *Jurko*, 1488. *Juran*, a 1489. *Jurić* (Kapetanić, Vekarić 2001: 17), no vrijedi napomenuti da se među domaćinima kuća u Konavlima u posljednjoj četvrtini 19. st. ne spominje ni jedan *Juraj*, *Jure* i sl., a od starijih prezimena ili primaka (tu je doista na ovim prostorima teško povući granicu) motiviranih nekom od inačica osobnoga imena *Juraj* izdvaja se tek lik *Jurinić* (zapisan prvi put 1441. za kasnije prezime Đurinić; Kapetanić, Vekarić 2001: 398). Na Pelješcu su pak osobna imena *Juraj* i *Juro* razmjerno česta na zapadnome, čakavskom, dijelu poluotoka (Orebić i Viganj), ali ne i na stonskome području. Kako se Donjoj Hercegovini matice vode tek od 18. st., teško je odrediti koliko je ime *Juraj* sa svojim izvedenicama bilo prisutno u tim krajevima. Otkrivanje pravog odnosa likova *Juraj* i *Đur(a)đ* teško je moguće čak i kad su nam podatci iz matičnih knjiga dostupni zato što su se one vodile na latinskome dok su stanja duša uglavnom pisana talijanskim jezikom. Vjerojatno je lik *Juraj* bio nešto rašireniji u zapadnijim krajevima. Tako se kao posjednici u Vidonjama 1702. spominju *Jure Salacan* i *Jure Lazo*. (M. Vidović 2000: 493–494), a iste godine u Dobranjama *Jure Popović* i *Jure Sršen* (posljednja se dvojica nalaze i u popisu vidonjskih posjednika; M. Vidović 2000: 226–227). 1805. u Vidonjama je zabilježeno 11 nositelja imena *Jure* (ime je bilo 8. po čestoći), a 1991. osobno ime *Jure* nosila su osmorica Vidonjaca (ime je također bilo 8. po čestoći; D. Vidović 2005: 166–167). Na to bi

⁴⁹ Sk I: 560.

nam mogli dati odgovor priimci zabilježeni u raznim povijesnim vrelima. Tako se u Dubrovniku 1363. spominje Dobroslav Jurković, a 1492. Radoslav Jurković (zvani Ljuben), pridošlica sa Žabice, nedaleko od Ljubinja. Vjerojatno je riječ o predcima Jurkovića iz Hutova i Hrasna, gdje se Jurkovići u povijesnim vrelima spominju od 1661. (Puljić, Vukorep 1994: 312) Na posjede Jurkovića odnose se i gotovo svi toponimijski odrazi osobnog imena *Juraj* u ovim krajevima: *Jûrkovića dô* (Hotanj, Gradac, Neum), *Jûrkovića kôsa* (Hotanj, Gradac, Neum), *Jûrkovina* (Radetići, Gradac, Neum), *Jûrkušina* (Hutovo, Neum).

Antroponimi su pak izvedeni prema liku *Đur(a)đ* neusporedivo češći i prisutni su u svim antroponimijskim kategorijama. U Konavlima su osobna imena motivirana likom *Đur(a)đ* vrlo rano i obilno potvrđena: *Đuriša* 1419., *Đurjen* 1426., *Đuras* 1428., *Đuroje* 1436., *Đurko* 1440., *Đuraš* 1464., *Đuro* 1497. i *Đurđe* 1588. (Kapetanić, Vekarić 2001: 16) Ime je *Đuro* među češćima u Cavtatu i Pločicama još koncem 19. st. (Kapetanić, Vekarić 2001: 48–51) Osobno ime *Đurađ* potvrđeno je u Dubljanima u *Poimeničnome popisu sandžaka vilajeta Hercegovine 1475. – 1477. (Radosav, sin Dabiživa, Đurađ, sin njegov; Aličić 1985: 400)* Među mletačkim se nadarenicima na području Popova i Zažablja (Hrabak 1985: 31–45) koncem 17. st. također spominju nositelji imena izvedenih od osobnoga imena *Đur(a)đ*: *Đuro Vidović* u Žukovicama u Gracu (1694.) te *Đuro Kojić* i *Đuro Livaković* u Ravnom (1694.)⁵⁰. Među popovskim je pravoslavicima pak poprilično rašireno ime *Đórđo* kojega kod katolika nema. U skladu s rasprostranjenošću osobnog imena *Đur(a)đ* prezimena su motivirana raznim inačicama toga imena istočno su od Neretve znatno češća od prezimena motiviranih inačicama lika *Juraj*. Spomenimo tek Đuriniće (< *Đurin/Đurina*), konavoske starosjedioce, koji se spominju još 1420. U Konavlima nalazimo i prezimena *Đukan*, *Đura*, *Đuraka*, *Đuras*, *Đurasović*, *Đuraš*, *Đurašević*, *Đurašić*, *Đuratović*, *Đurđević*, *Đurica*, *Đurić*, *Đurin*, *Đurina*, *Đurišan*, *Đurišić*, *Đurjan*, *Đurko*, *Đurković*, *Đurman*, *Đurota* i *Đurović* (Kapetanić, Vekarić 2001: 386–405). Na Pelješcu je ime *Đuro* zabilježeno u notarskim knjigama na prijelazu iz 13. u 14. st. (Vekarić 1995: 13), a *Đure* je jedno od češćih imena koje se spominje u sudskim parnicama Stonske knežije (koja je obuhvaćala područje od Stona do pelješke Crne Gore) 1583. (Vekarić 1995: 14) Slično je bilo i u Zažablju. Đuračići (< *Đurača*), podrijetlom iz Hutova, spominju se u istoimenom zaseoku sela Putnikovići na Pelješcu 1575. (Vekarić 1995: 198),

⁵⁰ Lik *Đuro* češći je u Hutovu, Turkovićima i Ravnu, a isključivo se rabi istočno od Zavela u Popovu i Smokovljana u Dubrovačkome primorju. S druge je strane lik *Đure* češći u Hrasnu, Gracu, na Trebinji, u dalmatinskome dijelu Zažablja te u Imotici, Ošljem, Stupi i Topolome (usp. Halilović 1996: 279).

staro je prezime Mustapića iz Hutova i Dubravice bilo *Đurđević*⁵¹, a u Popovu su koncem 17. st. zabilježena prezimena *Đurić* (Trnčina) i *Đurasović* (Prijevor i Kotezi). Transnominizacijom od različitih inačica osobnog imena *Dur(a)đ* na Trebinji u Popovu nastali su nadimci: *Đuko*, *Đukan*, *Đūrās*, *Đuraga*, *Đūrica*, *Đūrić*, *Đūrina* i *Đurko* (usp. Kriste 1999: 253–254). U Dobranjama je pak zabilježen obiteljski nadimak *Đūkić Dēlavić* (dio Buluma u Dobranjama čiji je rodonačelnik, po predaji, Jure Bulum) te osobni nadimci *Đōleša* (osobni nadimak jednoga dobranjskog Obradovića) i *Đūruša* (nadimak u Nikoletića). Upravo se iz nadimaka i neslužbenih osobnih imena (neslužbena osobna imena *Đure* i *Đūrās* potvrđena su u Vidonjama) naslućuje da su i službena osobna imena motivirana likom *Dur(a)đ* nekoć morala biti raširenija i u dalmatinskome dijelu Zažablja.⁵² Njihov nestanak iz službene imenske formule otprilike se poklapa s izdvajanjem župa Slivno-Ravno, Dobranje i Vidonje iz Trebinjsko-mrkanske biskupije te njihovim priključivanjem Makarskoj biskupiji početkom 18. st. Česti su i toponimijski odrazi osobnog imena *Dur(a)đ* i njegovih izvedenica: *Đūkina čātrnja* (Pećina, Trebinja, Popovo), *Đūrasovica* (Gornji Drijen, Gradac, Neum), *Đūrđev dō* (Živa, Gradac, Neum), *Đūrića dō* (Živa, Gradac, Neum), *Đūrića vřt* (Do, Popovo), *Đurijánova cřkva*⁵³ (Grmljani, Popovo), *Đurijášev tōr* (Donji Drijen, Gradac, Neum), *Đūrina nřiva* (Hotanj, Gradac, Neum), *Đūrinova glāvica* (Korlati, Popovo), *Đūrišića čātrnja* (Pećina, Trebinja, Popovo), *Đūrine dōline* (Sedlari, Popovo), *Đurjākuša* (Grmljani, Popovo) i *Đūrove strūge* (Dubljani, Popovo)⁵⁴.

Ovako obilne potvrde različitih inačica osobnog imena *Dur(a)đ* još su jedna potvrda činjenice da se ovo ime ne smije povezivati isključivo s pravoslavnim življem. Tisućljetna glagoljaška tradicija u ovim krajevima i manjak svećenika koji bi provodili odredbe Tridentskoga koncila uvjetovali su dugotrajan op-

⁵¹ Vlatko Đurđević spominje se davne 1435. u Drijevimama, a Ivan Đurđević u Tuljima u Popovu 1525. (Puljić, Vukorep 1994: 330).

⁵² U Vidonjama i Dobranjama događa se vrlo zanimljivo sociolingvističko raslojavanje. Pod utjecajem „dalmatinskih“ susjednih novoštokavskih govora i prestižnijega (gradskog) metkovskog novoštokavskog ijekavskog govora prošaranog ikavizmima, neslužbena osobna imena s „istočnim“ prizvukom (kao što su *Đure*, *Ščēpān* i *Nēdēljko*) žive u matičnim selima, ali se ne rabe izvan sela i po potrebi se prilagođuju (u *Jure*, *Stjēpān* i *Nēdēljko* ili se ikaviziraju).

⁵³ Po predaji ju je izgradio izvjesni Đurijan koji je pred Turcima pobjegao u Opuzen. U nedalekom Slivnu uistinu postoje čak tri obitelji prebjegle iz Popova koje bi mogle biti podrijetlom iz Grmljana (obitelj *Šarić* doselila se 1729., *Pjanić* 1743., a *Dēlija/Dēlīć* 1787.; M. Vidović 445–446).

⁵⁴ Toponimi *Đūrove strūge* (Dubljani), *Rādovo gívno* (Pećina, Trebinja, Popovo) i *Milova lāstva* (Gradac) svjedoče da je dubrovačka sklonidba nekoć bila raširena u Popovu 20-ak kilometara zapadnije nego što je to slučaj danas (dubrovačka sklonidba zabilježena je u Bobanima, a prevladava tek na području Žurovića, 15-ak kilometara sjeverozapadno od Dubrovnika).

stanak nekih osobnih imena koja su gotovo posve nestala u drugim hrvatskim katoličkim krajevima. Tako primjerice ime *Jòvan* nalazimo još u *Stanju duša župe Gradac iz 1763.* (str. 38.)⁵⁵ kod Hrvata na Zelenikovcu nedaleko od Hutova (spominje se Jovan Gustin), a ime *Sàva* posve je uobičajeno za katolike na području istočne Hercegovine sve do Drugoga svjetskog rata (tako među hrvatskim žrtvama sela Dubljani iz 1945. nalazimo Savu Čoića i Savu Mihajlovića). U imenskoj je formuli i dalje zabilježen i odraz romanskoga **ge*, **gy* u *z*, *ž* ili *dž*. Već Petar Skok bilježi u Konavlima prezime *Zore*⁵⁶. U Konavlima nalazimo i prezime *Žurčić*. Petnaestak kilometara sjeverozapadno od Dubrovnika nalazi se područje *Žûrovići* nazvano vjerojatno po starješini jednoga vlašskog plemena koje je nastanjivalo Trebinjsku šumu i Lug – Žuri Bogunoviću (spominje se 1367.; Sparavalo 1979: 74). Na Trebinji u Popovu bilježimo nadimak *Džóro*⁵⁷, jedan je dio Maslaća s Boruta nosio nadimak *Žúrić* (koji se izvodi od osobnoga imena *Žuro*). Romansko **ge*, **gy* dalo je *dž* i u prezimenu *Ūdženija* (lat. *Eugenius* prema grč. *Eugenios*) iz Dobroga Dola u Popovu.

Zanimljiva je i činjenica da se upravo na području *Žûrovicã* nalazi selo *Kalađurđevići*. Još se 1436. spominje *Marko Kalađurđević iz Vlaha Žurovića* (Sparavalo 1979: 73). Da je tvorba antroponima s pomoću grčkoga pridjeva *kalós* ‘lijep’ bila živa na ovim prostorima, svjedoči nam i ojkonom *Kolòjānj* u Donjem Hrasnu u Popovu.

4. Zaključak

Na temelju dostupne građe i podataka prikupljenih prilikom terenskih istraživanja pokušao sam dati svojevrstan pregled različitih odraza svetačkoga imena *Juraj* u hrvatskoj antroponimiji (kadšto čak i u imenskoj formuli jedne osobe – npr. *Zòran Etèrović Kalajūrè Zûra*), s posebnim naglaskom na zažapsko-popovsku mikroregiju. Omiljenost sv. Jurja, položaj Hrvatske na razmeđu kršćanskog Zapada i Istoka (odnos osobnih imena *Juraj* i/ili *Đur[a]đ* prema imenima *Georgije*, *Đorđe*), različiti supstratni i adstratni elementi i migracije (*Zorzi*, *Đerđa*, *Jorga*, *Kalađurđ*, *Jurađ*) te prožimanje starohrvatskih vjerovanja i kršćanstva (odnos sv. Juraj – Perun) uvjetovali su vrlo rane (od 11. st.), mnogobrojne i raznolike odraze ovoga svetačkog imena u hrvatskome antroponi-

⁵⁵ Valja napomenuti da je ime Jovan (*Jovan, sin Borovice*) zabilježeno i mnogo zapadnije, u Makru kod Makarske 1475. – 1477. (Ujdurović 2002: 34).

⁵⁶ Sk I: 560. Prezime *Zoro* zabilježeno je u Konavlima od 18. st., a lik *Zore* u 19. st. (Kape-tanić, Vekarić 2003: 360–364). I ovdje bi valjalo u obzir uzeti mogućnost da je možda riječ o prilagođenome liku venecijanskog imena *Zorzi*.

⁵⁷ Na podatku zahvaljujem gospodinu Đuri Kristi.

mijskom sustavu, koji nas, ako ih gledamo kroz prizmu ovodobnih uvriježenih mnijenja, kadšto mogu i iznenaditi. Upravo nas čestoća osobnih imena nastalih prema liku *Dur(a)đ*, kako u rubnim hrvatskim krajevima (kao što su Popovo i Zažablje), tako i u isključivo hrvatskim krajevima (kao što je hrvatski kajkavski sjever i sjeverozapad), poučava da svako preduvjerenje treba temeljito provjeriti.

Literatura:

- ALIČIĆ, AHMED S. 1985. *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovine*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.
- ANĐELIĆ, PAVAO 1999. Srednjovjekovna župa Večenike (Večerić) i postanak Mostara. *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar, 161–188.
- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. 1881. – 1976. Zagreb: JAZU.
- BASLER, ĐURO 1988. Arheološki spomenici na području Trebinjske biskupije. *Tisuću godina Trebinjske biskupije*, Sarajevo, 31–40.
- CICARELLI, ANDRIJA 1982. *Zapažanja o otoku Braču*. Beograd: BIGZ.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA 2006. *Antroponimija i toponimija Promine*. (doktorat; neobjavljeno).
- DELEHAYE, HYPPOLYTE 1909. *Les légendes grecques des saints militaires*. Bruxelles.
- DELEHAYE, HYPPOLYTE 1961. *The legends of the Saints: An Introduction to Hagiography*. Pariz: University of Notre Dame Press.
- ESSJ 1: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. 1976. Sv. 1. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- FILIPOVIĆ, MILENKO S.; LJUBO MIĆEVIĆ 1959. Popovo u Hercegovini. *Djela odjeljenja istorisko-filoloških nauka naučnoga društva NR Bosne i Hercegovine*, 15 (11), Sarajevo.
- FRANČIĆ, ANDELA 2002. *Međimurska prezimena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- GRKOVIĆ, MILICA 1983. *Imena u Dečanskim hrisovuljama*. Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskoga fakulteta u Novome Sadu.
- HALILOVIĆ, SENAHID 1996. Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke. *Bosanskohercegovački zbornik*, 7, Sarajevo.
- HRABAK, BOGUMIL 1985. Zemljišne parcele feudalaca i muslimanskih seljaka u Popovu, Zažablju i Trebinju početkom Morejskog rata. *Tribunia*, 9, Trebinje, 31 – 46.
- JIREČEK, KONSTANSTIN 1892. *Spomenici srpski 11*. Beograd: Srpska kraljevska akademija.

- JIREČEK, KONSTANSTIN; JOVAN RADONIĆ 1981. *Istorija Srba*. Beograd: Slovo ljubve.
- JURIŠIĆ, BLAŽ 1973. *Rječnik otoka Vrgade, uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima*. 2. dio. *Rječnik*. Zagreb: JAZU.
- KAPETANIĆ, NIKO; NENAD VEKARIĆ 2001. *Konavoski rodovi (A – G)*. Sv. 1. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice. Knjiga 10, sv. 1. Dubrovnik – Zagreb: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- KAPETANIĆ, NIKO; NENAD VEKARIĆ 2002. *Konavoski rodovi (H – Pe)*. Sv. 2. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice. Knjiga 10, sv. 2. Dubrovnik – Zagreb: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- KAPETANIĆ, NIKO; NENAD VEKARIĆ 2003. *Konavoski rodovi (Pi – Ž)*. Sv. 3. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice. Knjiga 10, sv. 3. Dubrovnik – Zagreb: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- KATIČIĆ, RADOSLAV 1998. *Litterarum studia*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KREŠIĆ, MILJENKO 2006. Katolici Trebinjsko-mrkanske biskupije prema popisu nadbiskupa Marka Andrijaševića 1733. godine. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, Zadar, 439–452.
- KRISTE, ĐURO 2007. Jezik naš svagdašnji (i nekadašnji). *Hercegovina*, 21, Mostar, 297–338.
- KRISTE, ĐURO 1999. *Župa Trebinja*. Dubrovnik: Župa sv. Petra (Dubrave Hrid).
- KULIŠIĆ, ŠPIRO 1979. Stara slovenska religija u svjetlu novijih istraživanja, posebno balkanoloških. *Djela ANUBiH*, 56, Sarajevo.
- Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. 1976. Uredili Valentin Putanec i Petar Šimunović. Zagreb: Institut za jezik – Nakladni zavod Matice hrvatske.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- MARETIĆ, TOMO 1924. *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*. Zagreb: JAZU.
- MARETIĆ, TOMO 1885. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 81, Zagreb, 81–146.
- MARETIĆ, TOMO 1886. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 82, Zagreb, 69–154.
- MARIJANOVIĆ, PERO 2004. Znanstveno-istraživački projekt Morfološke posebnosti i legende rijeke Neretve. Mostar: Građevinski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
- MATIJIĆ, NIKŠA; PERO PAVLOVIĆ 2006. Obnova sakralnih objekata župe Ravno s posebnim naglaskom na obnovu Kapelice Bl. Gospe od Karmela u Dubljanima. *Monografija Dubljani: Humski zbornik*, 10, Ravno, 191–210.
- Montenegrin Ethnic Association of Australia: <http://www.montenegro.org.au/J.html>. 15. travnja 2007.

- POPOVIĆ, IVAN 1958; Hrišćanska grčka onomastika u Hrvata. *Zbornik radova SANU*, 59, Beograd, 77–97.
- PUJIĆ, SAVO 2003. Iz trebinjske toponimije: Porijeklo toponima. *Tribunia*, 10, Trebinje, 131–186.
- PULJIĆ, IVICA 1995. Neum – povijesna domovina Hrvata. *Neum – zavičaj i zemlja Hrvata: Humski zbornik*, 1, Neum, 11–109.
- PULJIĆ, IVICA 1988. Prva stoljeća Trebinjske biskupije. *Tisuću godina Trebinjske biskupije*, Sarajevo, 47–82.
- PULJIĆ, IVICA 1994. Život i okružje. *Hutovo: Humski zbornik*, 4, Biblioteka Crkva na kamenu, 33, Mostar, 371–450.
- PULJIĆ, IVICA; STANISLAV VUKOREP 1994. Naša prezimena: korijeni i razvoj. *Hutovo: Humski zbornik*, 4, Biblioteka Crkva na kamenu, 33, Mostar, 285–357.
- SIVRIĆ, MARIJAN 2004. Dodjela dubrovačkog građanstva osobama iz Huma i Bosne do 1410. godine. *Hercegovina*, 18 (10), Mostar, 7–33.
- SIVRIĆ, MARIJAN 2003. *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje (1667. – 1808.): Humski zbornik*, 6, Dubrovnik – Mostar.
- SK = *Supetarski kartular*. 1952. Priredili Viktor Novak i Petar Skok. Djela JAZU, knjiga 43. Zagreb: JAZU.
- Sk I = *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. 1971. Sv. 1. (A – J). Zagreb: JAZU.
- SPARAVALO, LJUBO 1979. Srednjovjekovna groblja, crkvine i crkve na području Šume trebinjske. *Tribunia*, 5, Trebinje, 53–137.
- Stanje duša župe Dubrave 1792.*
- Stanje duša župe Gradac 1763.*
- Stanje duša župe Hrasno 1792.*
- ŠIMUNDIĆ, MATE 2006. *Rječnik osobnih imena*. Zagreb: Matica hrvatska.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1987. Antroponimija hrvatskih naseljenika u južnoj Italiji. *Zbornik 6. Jugoslovenske onomastičke konferencije*. Beograd, 445–446.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR; MARKO LUKENDA 1995. Osobno ime Vid. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 21, Zagreb, 213–225.
- ŠKOBALI, ANTE 1970. *Obredne gomile*. Sveti Križ na Čiovu.
- The Catholic Encyclopedia. <http://www.newadvent.org/cathen/06453a.htm>. 15. travnja 2007.

- UJDUROVIĆ, MIROSLAV 2002. *Stanovništvo Makarskog primorja 15. – 19. st.* Gradac: Marjan tisak.
- VEKARIĆ, NENAD 1995. *Pelješki rodovi (A – K)*. Sv. 1. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice. Knjiga 5, sv. 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- VETTER, FERDINAND 1896. *Der heilige Georg des Reinbot von Dirne*. Halle.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ 2005. Nacrt za vidonjsku antroponimiju. *Folia onomastica Croatica*, 14, Zagreb, 147–177.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ 2006. Nešto o toponimiji sela Dubljani. *Monografija Dubljani: Humski zbornik*, 10, Ravno, 57–66.
- VIDOVIĆ, MILE 2000. *Radovan Jerković – život i djelo*. Metković: Matica hrvatska.
- Yugoslavia. Index Gazetteer. Showing Place-names on 1:100.000. Map Series, I-VII, s.v.*
- VIDOVIĆ, MILE 1998. *Župa Dobranje – Bijeli Vir*. Split: Crkva u svijetu.
- VIDOVIĆ, MILE 1994. *Župa Vidonje*. Split: Crkva u svijetu.
- VUKOREP, STANISLAV 2006. Stradanja Hrvata iz Dubljana tijekom Drugoga svjetskog rata i u poraću. *Monografija Dubljani: Humski zbornik*, 10, Ravno, 155–185.
- ZANINOVIĆ, JOŠKO. Sv. Juraj: životopis. *Zbornik otoka Drvenika*. http://free-st.htnet.hr/seizmika/juraj_zivotopis.htm. 13. svibnja 2006.
- ŽELEZNJAK, I. M. 1969. *Očerk serbohrvatskoga antroponimičeskoga slovoobrazovanja*. Kijev: Naukova dumka.

A contribution to the study of the reflection of the saint's name *Juraj* in croatian anthroponimy

Summary

The author tries to give an overview of different reflections of the saint's name *Juraj* in Croatian anthroponimy on the basis of sources and data collected during fieldwork (sometimes even in the name formula of a single person, e.g. *Zđran Etđerović Kalajđrđ Zđra*). Special emphasis is given to the Zažablje-Popovo Area. The popularity of St. *Juraj*, the position of Croatia on the borderline between the Christian West and East (the relationship of personal names *Juraj* and/or *Đur[a]đ* with the names *Georgije* and *Đorđe*), different substrate and adstrate elements and migrations (*Zorzi*, *Đerđa*, *Jorga*, *Kalađurđ*, *Jurađ*) as well as the interfusion of early Croatian beliefs and Christianity (the relationship of St. *Juraj* – *Perun*) caused very early (from the 11th century), numerous and heterogeneous reflections of this Saint's name in the Croatian anthroponimic system.

Key words: St. *Juraj*, Saint's name, personal name, anthroponimy, substrate